

BONES PRÀCTIQUES SOCIALS

Comunitat d'innovació i coneixement

Programa BAOBAB

FITXA DIVULGATIVA. ANY EDICIÓ 2018

Programa de lleure educatiu i comunitari

**Promogut per: Direcció d'Educació. Àrea de Cultura,
Educació, ciència i comunitat i Pla de Barris.**

**PRÀCTICA ACTUALITZADA
2022**

PRESENTACIÓ

Baobab és un programa de lleure educatiu impulsat per l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'Institut Municipal d'Educació (IMEB), amb la finalitat d'impulsar, reforçar i enfortir projectes de lleure educatiu de base comunitària per donar resposta a les necessitats educatives detectades als barris d'acció prioritària. S'emmarca en el Pla de barris i forma part del conjunt d'actuacions estratègiques que el Govern municipal ha posat en marxa en l'àmbit de la política educativa amb l'objectiu de reduir les desigualtats a la ciutat de Barcelona i generar una millora de les oportunitats educatives dels infants, els adolescents i els joves enfortint el teixit social i de lleure als barris.

Vol esdevenir un programa de continuïtat, arrelat al territori i sostenible en el temps, que faciliti la instauració i el desenvolupament del lleure educatiu, associatiu i comunitari amb la creació i el reconeixement d'esplais i caus als barris.

El programa es troba en el quart any d'actuació, i actualment està implementat en onze dels setze barris d'actuació del Pla de barris de Barcelona. El 2016, any en què es va posar en marxa, va iniciar la intervenció als barris de la Trinitat Nova, el Baró de Viver i el Besòs i el Maresme; el 2017 s'hi van incorporar la Trinitat Vella, la Marina de Port, la Marina del Prat Vermell i la Verneda i la Pau; a principis del 2018, Sant Genís dels Agudells, la Teixonera i el Bon Pastor, i, al novembre del 2018, el Raval sud i el Gòtic.

Alhora vol incidir en l'impuls de noves opcions de lleure comunitari (esplais i caus) en aquells barris on la xarxa de lleure és feble o inexistent, en l'enfortiment i el creixement d'entitats de lleure educatiu ja existents i en la vinculació de més infants, adolescents i joves a les entitats de lleure dels seus barris i territoris, per garantir l'accés al teixit de lleure i la sostenibilitat futura i aconseguir que el lleure tingui visibilitat i reconeixement social.

En aquest sentit, les estratègies principals del programa Baobab són:

- Identificar i acompanyar joves dels barris d'actuació en el procés de creació, vinculació, impuls i consolidació de noves opcions de lleure educatiu (esplais o caus).
- Donar suport a les entitats de lleure ja existents al territori perquè puguin créixer i enfortir-se.
- Generar noves vinculacions d'infants, adolescents i joves a les opcions de lleure educatiu existents.
- Formar joves del barri en educació en el lleure.
- Donar visibilitat al lleure educatiu impulsant accions amb el teixit socioeducatiu i participant-hi.

- Oferir tasts de lleure a partir del projecte educatiu dels campaments urbans per tal que infants, joves, famílies i la comunitat tinguin una primera experiència amb la metodologia de lleure educatiu de base comunitària.

Finalment el programa Baobab avança a partir de la corresponsabilitat amb els diferents actors presents en cada barri, col·laborant amb la xarxa i la comunitat i treballant des del territori i amb el territori.

Aquesta pràctica està vinculada amb: Acció comunitària, associacionisme, atenció social, immigració i interculturalitat, participació, prevenció, treball en xarxa, voluntariat.

CONTEXT

El programa va néixer l'any 2016 amb la voluntat de donar resposta a una situació de desigualtat en les oportunitats educatives i de lleure comunitari a la ciutat de Barcelona.

A escala municipal, les desigualtats entre els barris més rics i els més pobres de Barcelona han augmentat en els darrers anys. Les conseqüències d'aquesta situació són particularment greus als barris més desfavorits de Barcelona en aspectes com ara la distribució territorial de la renda familiar disponible (RFD), el nivell formatiu i d'estudis superiors de la població, la taxa d'atur, la taxa d'embaràs entre adolescents o l'estat del parc d'habitatges, entre d'altres.

El desenvolupament del Pla de barris pretén actuar contra aquestes desigualtats i abordar de manera integral i transversal les mancances i les problemàtiques de cada territori, incidint en alguns àmbits estratègics.

El programa de lleure Baobab es troba en el centre de l'eix educatiu del Pla de barris per tal de generar una millora de les oportunitats educatives dels infants i joves i enfortir el teixit social i de lleure als barris. Està en consonància amb la promoció del lleure educatiu com a eina transformadora i de cohesió: promou projectes pedagògics nous, forma i dota de recursos entitats que ja treballen amb èxit en el territori i aborda l'educació com una eina de transformació social, cohesió i millora del barri.

A Catalunya, tal com va denunciar el síndic de greuges en un informe l'any 2014, es generen desigualtats notables en l'accés al lleure educatiu, cosa que limita la igualtat d'oportunitats. Hi ha desigualtats territorials en la disponibilitat de l'oferta i la diferenciació del lleure en funció de l'origen social (síndic de greuges de Catalunya, 2014).

D'acord amb un informe elaborat per la unitat d'anàlisi PRISMA – Observatori de la Joventut de l'Ajuntament de Barcelona (Estivill i Guasch, 2018), el curs 2016-17 a Barcelona hi havia 131 entitats de lleure educatiu, amb un total de 2.880 joves responsables (monitors i monitores, caps i responsables de federació) i 17.147 infants i adolescents participants. Tanmateix, la seva distribució en el territori és força desigual, amb una vintena de barris on no hi ha cap entitat de lleure. Segons el que indica aquest estudi, aquests barris coincideixen amb algunes de les zones amb una renda familiar disponible menor i també amb algunes de les que la tenen més elevada.

Tenint això en compte, el programa defineix la seva població diana com els infants i els joves residents als barris d'acció prioritària de Barcelona amb manca d'oportunitats educatives de lleure comunitari, i neix amb la voluntat de donar resposta a una situació de desigualtat en les oportunitats educatives i de lleure comunitari d'infants i joves a la ciutat de Barcelona.

OBJECTIUS I ABAST

L'**objectiu principal** d'aquest projecte és:

- Donar resposta a una situació de desigualtat en les oportunitats educatives i de lleure comunitari d'infants i joves a la ciutat de Barcelona i, per tant, millorar les condicions d'accés al lleure educatiu als barris d'acció prioritària.

Els **objectius específics** són:

- Generar les condicions necessàries que permetin crear entitats i accions d'educació en el lleure de base comunitària (esplais i caus) en aquells barris on no n'hi ha o es consideren insuficients.
- Enfortir i fer créixer les experiències de lleure educatiu de base comunitària (esplais i caus) que ja hi ha als barris.
- Vincular infants, adolescents i famílies a les entitats de lleure educatiu de base comunitària (esplais i caus).
- Afavorir la vinculació de les entitats de lleure educatiu de base comunitària (esplais i caus) al territori.
- Aconseguir que el lleure tingui visibilitat i reconeixement social.

Pel que fa al col·lectiu destinatari, el programa es dirigeix a infants, adolescents i les seves famílies residents als barris d'acció prioritària de Barcelona amb manca d'oportunitats educatives de lleure i dificultats per accedir a aquest tipus d'oferta. El programa vol, per tant, arribar als qui d'una altra manera no accedirien a opcions de lleure educatiu.

També s'adreça a joves dels territoris perquè s'afegeixin al projecte dels seus barris i en siguin part activa. Hi participen també entitats i federacions de lleure, que, per mitjà dels seus esplais, agrupaments i caus, duen a terme tasques de lleure educatiu de base comunitària. Tanmateix, hi representen un paper important els agents educatius i veïnals dels barris amb els quals es poden generar aliances.

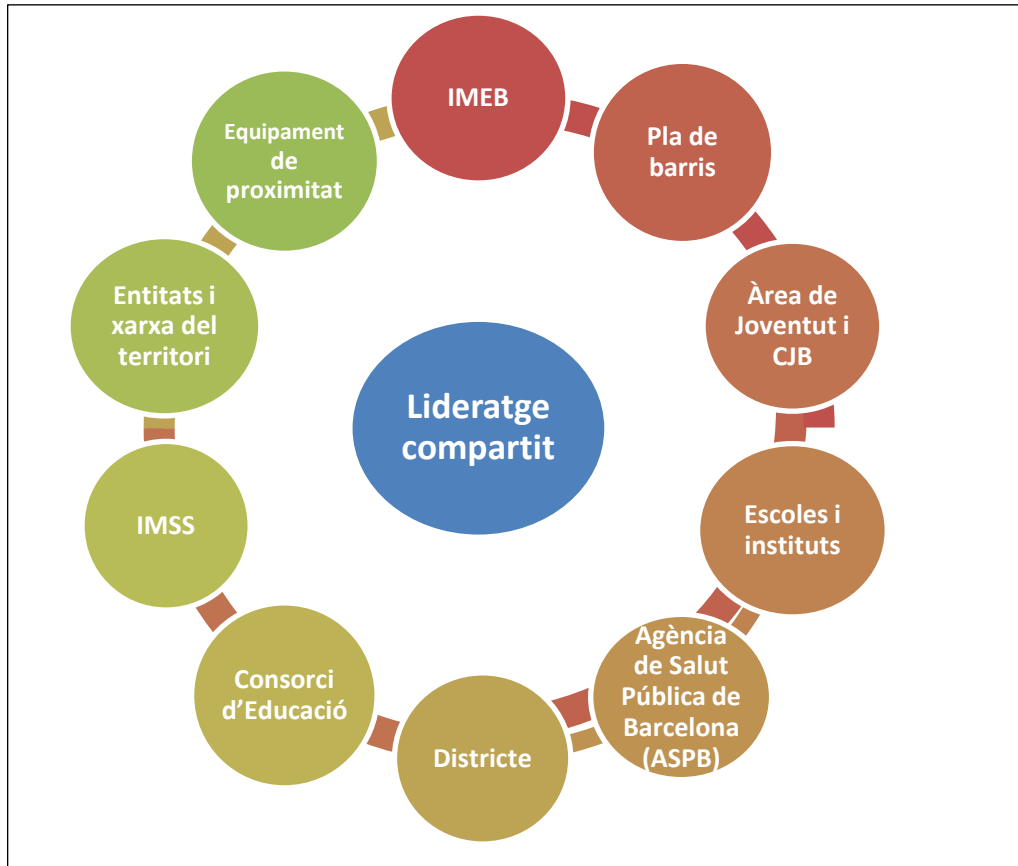
EL PROCÉS D'IMPLEMENTACIÓ

» ETAPES

La gràfica següent presenta les etapes del procés de real·lotjament::

FASES 1 - 2 - 3	FASES 4 - 5	FASES 6 - 7 - 8
<ol style="list-style-type: none"> 1. Fer acompanyament per crear entitats de lleure de base comunitària (esplais i caus): generar les condicions necessàries que permetin crear educació en el lleure comunitari en els barris on no hi ha oferta de lleure associatiu. 2. Consolidar i donar suport a entitats de lleure educatiu i associatiu de base comunitària que ja existeixen als barris. 3. Fer formació en lleure educatiu: monitors i/o directores de lleure, específic per temàtiques, i equips educatius dels campaments urbans. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Organitzar campaments urbans: acció educativa gratuïta que es duu a terme durant el mes d'agost. Es realitzen principalment en escoles públiques dels barris prioritaris de la ciutat de Barcelona i els monitors i monitores que hi treballen són sobretot joves del mateix barri o territori. 5. Vincular infants, adolescents i famílies a esplais i caus: es vol despertar la curiositat i l'interès dels infants, els adolescents i les famílies en el món local que els envolta i, per tant, vincular-los i animar-los a participar de manera continuada en un projecte d'educació en el lleure comunitari. 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Vincular joves a entitats de lleure de base comunitària: mobilitzar la població jove perquè es vinculi i participi en projectes de lleure educatiu de base voluntària. 7. Vincular esplais i caus al mateix territori. 8. Organitzar jornades i espais de trobada i debat: donar a conèixer i fer valer l'associacionisme educatiu de base comunitària entre la joventut i la comunitat per tal d'anar enfortint les aliances entre els diferents agents del barri i contribuir a reforçar un model d'educació de responsabilitat compartida.

» ACTORS IMPLICATS

» RECURSOS

Recursos humans

- Per tal de dur a terme els projectes i accions descrits, el programa Baobab disposa d'un equip de treball que inclou la responsable del programa "Barcelona, ciutat educadora", la tècnica del Servei d'Acció Territorial d'Educació de l'IMEB i un equip de quatre persones que coordinen el desenvolupament i el desplegament del programa als barris: tres d'aquestes persones dinamitzen tres barris cada una i l'altra dirigeix l'equip tècnic i dinamitza els dos barris en què el programa ha començat a implementar-se durant el darrer trimestre del 2018 (el Raval sud i el Gòtic).

Recursos econòmics

- El programa té una partida pressupostària del Pla de barris per al desenvolupament anual, i de l'IMEB per gestionar els campaments urbans d'estiu.

Recursos materials

- El programa disposa dels centres educatius, els espais públics (places, parcs) i els equipaments municipals (equipaments per a joves, centres cívics, espais de l'IMEB, etc.) i de les entitats col·laboradores. Utilitza els recursos del territori (locals, espais d'equipaments municipals, centres educatius) per donar espais als esplais i caus dels barris d'acció prioritària que necessiten un suport per realitzar l'activitat educativa en les condicions adequades.

RESULTATS

- El programa Baobab ha impulsat, enfortit i consolidat projectes de temps lliure educatiu de base comunitària per donar resposta a les necessitats educatives detectades als barris d'acció prioritària del Pla de barris.
- El programa està compensant les desigualtats territorials respecte a l'oferta de temps lliure educatiu que hi ha a la ciutat i garanteix el temps lliure educatiu per a infants, adolescents i joves en els barris en què aquestes necessitats no estan cobertes per a tothom.
- Així mateix ha generat oportunitats noves per afavorir que els infants, els adolescents i les famílies tinguin accés al temps lliure educatiu i perquè se'n promogui la participació activa amb una mirada oberta al barri. El temps lliure es considera un espai transformador i generador d'oportunitats educatives.
- El programa teixeix aliances amb entitats, associacions i projectes territorials per generar nous vincles dins la comunitat.
- Igualment genera processos d'apoderament de joves que participen en espais de temps lliure educatiu. Promou i potencia vincles, interaccions i aprenentatges, contribueix a participar en col·lectivitat, genera percepció d'èxit i superació i reforça la confiança personal. La participació de joves en projectes de temps lliure educatiu també genera experiències significatives i de retorn social.
- En aquest sentit, s'han realitzat diverses intervencions amb els joves dels diferents barris per tal de vincular-los i convidar-los a participar en projectes de lleure educatiu de base voluntària emergents o ja existents.
- Durant l'any 2018 Baobab ha ofert de forma directa formació a grups de monitors i monitores de diferents barris d'acció prioritària i ha subvencionat la formació en lleure a joves.

APRENTATGE

Entre les **fortaleses** es poden destacar sobretot: 1) Abordar l'eix educatiu de la desigualtat socioeconòmica de la ciutat des d'una perspectiva comunitària. Els esports i esports actuals no estan distribuïts de manera equitativa en el territori i això genera desigualtats en les oportunitats dels joves i els infants; 2) Considerar la participació una eina que apodera i un eix clau per al desenvolupament. Promou la participació de la comunitat i dels mateixos infants, adolescents i joves en la promoció i la cura del lleure educatiu i comunitari, des d'una posició de diàleg, debat i treball horitzontal, establint relacions de confiança i respecte amb tots els interventors; 3) Desenvolupar una avaluació del nivell d'acompliment dels objectius del projecte que ha permès valorar tant qualitativament com quantitativament els resultats de la implementació als barris.

Les **dificultats** principals han estat sobretot: 1) Arrelar el programa al territori i crear vincles sòlids amb el teixit associatiu dels barris, sobretot quan els barris tenen unes dinàmiques molt diferents de relacions entre l'Administració pública i la societat civil; 2) Fragilitat dels grups motor. La majoria dels joves que componen els grups motor no tenen experiència prèvia en el món del lleure educatiu de base comunitària i necessiten molt acompanyament. Cal reforçar els joves, formar-los, cohesionar-los, dotar-los d'eines perquè se sentin capaços de liderar i mantenir el projecte de lleure; 3) Arrelament i sostenibilitat. El Baobab és un programa de llarg recorregut i d'implementació a llarg termini que necessita temps per consolidar-se. Assegurar la sostenibilitat dels nous projectes d'educació en el lleure que van sorgint més enllà del Baobab i del Pla de barris, és un repte que cal treballar amb la comunitat i les federacions de lleure. Cal tenir en compte que, quan acabi el programa Baobab, les noves entitats creades amb el suport de Baobab encara seran molt joves, per la qual cosa s'ha de reflexionar sobre quin tipus de suport cal mantenir per part de l'Administració, les federacions de lleure o altres actors per continuar-les reforçant i acompanyant.

Finalment, pel que fa a la **transferibilitat**, els aspectes de la pràctica que podrien inspirar altres projectes són principalment els següents: 1) Metodologia flexible que s'ajusta a les particularitats, les prioritats i les necessitats de la realitat social i comunitària de cada territori (s'ha fet una implementació progressiva dels diferents barris, onze dels setze que formen el Pla de barris). 2) El model de treball i el fet de mantenir una mirada de "posar-se al costat de l'altre", creure en les potencialitats de les persones del barri i la comunitat real. 3) Apoderar les persones del territori, treballar amb la comunitat, amb els veïns i les veïnes en una xarxa que impliqui no només crear connexions entre el barri i la comunitat, sinó també crear ponts entre barris. 4) L'avaluació del projecte, que estudia tot el procés d'implementació i no només el final.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Promogut/impulsat per: Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat i Pla de Barris.

Professional o tècnic/a inicial: Pilar Lleonart i Gretel Vila

Professional o tècnic/a referent actual: Gretel Vila Tel: 934 023 667 gvila@bcn.cat

Documentació disponible:

Documents	Tipus	Data
<i>Fitxa identificativa de la pràctica</i>	<i>Document</i>	<i>2019</i>
<i>Document teòric de Baobab</i>	<i>Document</i>	<i>2018</i>
<i>Avaluació del programa Baobab. Avaluació de la implementació de l'any 2018</i>	<i>Document</i>	<i>2019</i>
<i>Vídeo de presentació del programa Baobab</i>	<i>Vídeo</i>	<i>2018</i>
<i>Vídeo de campaments urbans</i>	<i>Vídeo</i>	<i>2018</i>
<i>Web de Baobab</i> http://ajuntament.barcelona.cat/educacio/ca/baobab	<i>Web</i>	<i>2019</i>
<i>Articles publicats:</i> https://www.social.cat/opinio/9846/el-programa-baobab-una-resposta-a-les-desigualtats-dacces-al-lleure-comunitari http://educa.barcelona/2019/05/29/el-baobab-arrela-el-lleure-educatiu-de-base-associativa-als-barris-periferics/	<i>Web</i>	<i>2019</i>

EVIOLUCIÓ

Actualització a maig del 2022

El programa , tal i com està descrit a la fitxa, ha finalitzat. A l'actualitat es manté un reforç a tres districtes: Sant Martí, Horta i Ciutat Vella per apoderar als grups motors.

Igualment s'han rebut diverses consultes que provenen d'altres àrees de l'Ajuntament, districtes i de la resta de la ciutat i s'ha presentat a congressos i jornades.